

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

27^E JAARGANG

WOENSDAG 2 SEPTEMBER 1942

No. 1389

N.V.
Stoomvaart-Mij. „Nederland”
Amsterdam

N.V.
Rotterdamsche Lloyd
Rotterdam

Eerste Nederlandsche

Verzekering-Maatschappij
op het Leven en tegen
Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage

Administratiekantoor Dordrecht

Bellevuestraat 2
Telefoon. 5346

Ons Bureau voor
Collectieve Contracten
verstreckt gaarne

Gedocumenteerde
adviezen

voor

Personeelverzekering

**ROTTERDAMSCHЕ
BANKVEREENIGING**
ROTTERDAM · AMSTERDAM · 'S GRAVENHAGE

KAPITAAL EN RESERVE
f 62.000.000

SAFE LOKETTEN
TER BERGING VAN WAARDEN

150 KANTOREN IN NEDERLAND

Openbare werken en Conjunctuurbeweging

door **Dr. Ir. A. Baars**
PRIJS f 2.10*

Prijs voor donateurs en leden
van het N. E. I. f 1.50.

In den boekhandel verkrijgbaar
**UITGAVE: DE ERVEN
F. BOHN N.V., HAARLEM**

Nieuwe belastingbesluiten geven nieuwe **BELASTINGMOEILIKHEDEN**

Daarom is voor U van belang

MAANDBLAD GEWIJD AAN
DE BELASTING CONSULENT
BELASTINGVRAAGSTUKKEN

Waarvan de prijs slechts f 4.— per jaar bedraagt

PROEFNUMMER
OP AANVRAAG

ADMINISTRATIE:
LAAN VAN MEERDERVOORT 1a
DEN HAAG.

R. Mees & Zoonen

Ao. 1730

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM
AMSTERDAM (Ass.)
's-GRAVENHAGE
DELFT — SCHIEDAM
VLAARDINGEN

BEHANDELING VAN ALLE
BANKZAKEN

BEZORGING VAN ALLE
ASSURANTIËN

V.V.S.

VERLIESPOSTEN-VOORKOMEND-SYSTEEM

BESTAANDE UIT VIER DIENSTEN

Deze tijd is rijk aan veranderingen Laat daarom Uw onbetaald gebleven oude posten inschrijven bij
DIENST IV VAN HET V.V.S.

VAN DER GRAAF & Co. N.V.
AMSTERDAM C. - AMSTELSTRAAT 14-18

n.v. nederlandse kabelfabriek

n.k.f. delft

hoog- en laagspanningskabels } met papier-
telefoon- en signaalkabels } isolatie

massa
kopërdraad, koperkabel

ADVERTENTIES

Onze organisatie waarborgt U een prompte, deskundige en economische uitvoering van Uw advertentie-opdrachten voor alle couranten

NIJGH & VAN DITMAR

ERASMUSHUIS - ROTTERDAM - TELEF. 31696

BIJKANTOREN; AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 157, Telefoon 33050.
DEN HAAG, Parkstraat 25, Telefoon 116220.

Overzicht van de ontwikkeling der handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden van 1923 t/m. 1938

(Samengesteld door een groep medewerkers van het N.E.I., onder leiding van Prof. Mr. P. Liefstinck)

28ste publicatie van het Nederl. Econom. Instituut

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.50) Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE:
DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM

De Scheepsbouw- nijverheid in Nederland

door

Ir. J. W. BONEBAKKER

PRIJS f 1.55* Publicatie no. 16 van het
Nederlandsch Econom. Instituut

Donateurs en leden f 1.10

Verkrijgbaar in den Boekhandel

Uitgave van de.
ERVEN F. BOHN - HAARLEM

TINRESTRICTIE EN TINPRIJS

door **M. J. Schut**

31ste Publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut.

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.10)

Verkrijgbaar i. d. boekhandel

UITGAVE:

De Erven F. Bohn N.V., Haarlem

Derde Gewijzigde Druk

van

Egalisatiefondsen en Monetaire Poli- tiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten

door

Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk

30ste Publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut.

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden van het N. E. I. f 1.50)

Verkrijgbaar in den Boekhandel

Uitgave: De Erven
F. BOHN N.V., HAARLEM

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

27^E JAARGANG

WOENSDAG 2 SEPTEMBER 1942

No. 1389

HOOFDREDACTEUR:

M. F. J. Cool (Rotterdam).

PLAATSVERVANGEND HOOFDREDACTEUR:

H. W. Lambers (Zwartewaal).

Redactie en administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar. Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

Blz.

Kartels en bedrijfsorganisaties door Mr. Dr. T. Huitema	388
Eenige beschouwingen over het vraagstuk van de zwevende koopkracht door Dr. L. J. Zimmerman	390
Grondbedrijven door G. A. Delfos	393
Ontvangen boeken	394
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	394
Statistieken.	
Stand van 's Rijks kas — Bankstaten	395

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de *wisselmarkt* waren deze week de omzetten uitzonderlijk gering, in het bijzonder in de langere termijnen van zes- tot tienmaandspapier. De voornaamste oorzaak daarvan moet wel worden gezocht in de verwachting, dat binnenkort een consolidatie-operatie zal plaats vinden, hetgeen natuurlijk de geldgevers terughoudend maakt. De transacties, die nog tot stand kwamen, betreffen voornamelijk het middelmatig langlopende papier, terwijl de discountarieven, die door de geldgevers konden worden bedongen, relatief hoog waren. Naar korterlopend papier, vervallend voor de jaarswisseling, was redelijk goede vraag te bespeuren, maar ook in deze termijnen was de omzet toch niet groot. Ook de *callmarkt* was uitermate stil, terwijl het aanbod slechts ten deele emplooi kon vinden.

De *obligatiemarkt* heeft een zeer duidelijke reactie getoond op de leeningsgeruchten. Weliswaar sloot de markt voor de meeste leeningen niet op het laagste punt, maar per saldo heeft het koerspeil toch een flinke daling te zien gegeven. De 3—3½ pCt. leening 1938 sloot de week op 96⁷/₈, na een oogenblik 96¹/₂ te hebben genoteerd. In vergelijking tot het hoogste koerspeil, dat nog betrekkelijk kort geleden werd behaald, beteekent deze notering een daling van niet minder dan ruim 2½ pCt. Een flinke reactie boekte ook de langlopende 3 pCt. „spoorwegleening” 1937, die de week op 93 sloot, na 92⁵/₈ pCt. als laagste punt te hebben geregistreerd. Hier belooft de daling ten aanzien van den recenten topkoers meer dan 3 punten. De 3½ pCt. leening 1941, die betrekkelijk kort geleden nog 101 haalde, sloot de week op 99¹⁹/₃₂, na een oogenblik 99⁵/₁₆ te hebben gestaan. Opvallend is het, dat de Indische leeningen de recente daling vrijwel geheel langs zich heen lieten gaan, zonder dat het koerspeil noemenswaard werd beïnvloed. Toen op den laatsten beursdag der week het koerspeil beginbeurs een nieuwe belangrijke reactie vertoonde, bleek dit nogal koopers in de markt te lokken, hetgeen dan ook de verklaring is voor het herstel, dat gedurende het verdere verloop van de beurs op dien dag intrad.

De *aandeelenmarkt* was gedurende het grootste deel van de week vrij gunstig gestemd, maar tegen het einde van de week trad een reactie in. Een van de fondsen, die door vaste stemming het meest de aandacht trok, was AKU, welke aandelen een flink koersavans te zien gaven, zonder dat daarvoor een duidelijke aanleiding valt aan te geven. Olies sloten na een aanvankelijk gunstige tendens ongeveer op het laagste punt.

KARTELS EN BEDRIJFSORGANISATIES.

De beteekenis van de bedrijfsorganisaties op het gebied der marktregeling en haar verhouding tot de kartels laten nog vele vraagpunten open. Uit art. 1a van het zgn. „Basisbesluit”¹⁾ vloeit enkel voort, dat de bedrijfsorganisaties, als onderdeel van haar algemeene verordenende bevoegdheid, ook verordeningen kunnen maken tot regeling van de kartelverhoudingen of tot regeling van de markt.

Deze bevoegdheid past in het kader van de aan de bedrijfsorganisaties gestelde taak, nl. het behartigen van de algemeene economische belangen der leden. De kartels immers behartigen in het bijzonder de commerciële belangen der aangesloten ondernemingen, hetgeen zeer goed onder de behartiging van de algemeene economische belangen van deze zelfde ondernemingen door de bedrijfsorganisaties kan worden begrepen²⁾.

De verschillende kartelvormen, welke zich in de practijk voordoen, kunnen ongeveer als volgt worden onderscheiden:

- conditiekartels*, ter regeling van de leverings- en betalingsvoorwaarden, zonder dat hierbij de prijzen worden vastgelegd;
- calculatiekartels*, waarbij de prijzen der goederen volgens een uniform calculatieschema moeten worden vastgesteld;
- gebiedskartels*, ter geografische verdeling van het afzetgebied onder de leden;
- submissiekartels*, ter regeling van de concurrentie bij inschrijvingen;
- prijskartels*, ter vaststelling van minimum-prijzen, waaraan tegelijkertijd een regeling der verkoops- en betalingsvoorwaarden is verbonden;
- quotekartels*, ter verdeling van den totalen afzet onder de deelnemende ondernemingen;
- productiekartels*, ter beperking van de productie, zonder dat de afzet wordt geregeld;
- specialiseeringskartels*, waarbij wordt overeengekomen, dat de deelnemers zich ieder op een bepaald artikel zullen specialiseeren, terwijl gelijktijdig prijs- en afzetregelingen worden getroffen.

Tenslotte onderscheidt men de zgn. kartels van hoogere orde of syndicaten, waarbij de verkoop, soms ook de inkoop, door een centraal bureau onder eigen verantwoordelijkheid wordt geregeld. Principieel verschilt het syndicaat echter niet van de andere kartelvormen.

Het tot stand komen van bedrijfsregelingen.

Kartels, of „bedrijfsregelingen” volgens de terminologie van het Kartelbesluit, komen in het algemeen op twee wijzen tot stand, nl. vrijwillig of gedwongen. Een kartel, dat overeenkomstig de bepalingen van het Kartelbesluit tot stand komt, kan zowel een gedwongen als een vrijwillig kartel zijn. Daarnaast kunnen op grond van artikel 1a van het Basisbesluit de bedrijfsorganisaties, met gebruikmaking van de haar gegeven verordenende bevoegdheid, kartelregelingen uitvaardigen. Het is duidelijk, dat bij het tot stand brengen van een kartel door middel van een verordening eener bedrijfsorganisatie steeds een dwangkartel ontstaat.

De vraag kan worden gesteld, of het tot stand brengen van een kartelregeling door middel van een verordening eener bedrijfsorganisatie meer en meer in de plaats zal treden van de zelfstandige kartelvorming door de betrok-

kenen zelf, buiten de bedrijfsorganisaties om. Het verplichte lidmaatschap en de verordenende bevoegdheid der bedrijfsorganisaties zijn daarbij hulpmiddelen, welke deze ontwikkeling in de hand kunnen werken. De wijziging in de algemeene functie van de kartels, welke van zuiver particuliere belangengemeenschappen tot instrumenten zijn geworden, welke in toenemende mate door de Overheid worden belast met werkzaamheden ten behoeve van het algemeen belang en die worden ingeschakeld bij de uitvoering van overheidsmaatregelen op economisch gebied, tendert eveneens in de richting van het verleenen van een meer „officieel” karakter aan de kartels, waardoor dus de vorming van kartels niet meer geheel kan worden vrij gelaten. Vandaar o.m. de in het Kartelbesluit voorgescreven kartelregistratie.

Kartelvorming bij verordening eener bedrijfsorganisatie.

Het tot stand brengen van kartels door middel van een verordening eener bedrijfsorganisatie blijkt echter verschillende moeilijkheden met zich te brengen. In de practijk zal het zich bijv. herhaaldelijk voordoen, dat slechts een gedeelte van de leden eener bedrijfsorganisatie zich bij een kartel heeft aangesloten of den wensch tot het vormen van een kartel zal te kennen geven. Hierdoor rijst meteen de vraag, of een bedrijfsorganisatie een verordening kan maken, welke slechts een gedeelte van haar leden bindt. Bij een gemeente is het een gewoon verschijnsel, dat een gemeenteverordening zich slechts tot een deel der ingezetenen richt, bijv. de straatventers of winkeliers, dus tot categorieën van personen, welke zeer scherp van de overige ingezetenen zijn te onderscheiden. Analoog redeneerend moet het eveneens mogelijk worden geacht, dat onder omstandigheden een verordening eener bedrijfsorganisatie slechts een gedeelte van de leden bindt, nl. in die gevallen, waarin de leden in bepaalde, duidelijk onderscheiden groepen kunnen worden verdeeld, bijv. in fabrikanen in een gebied X of een gebied Y of in ondernemingen met een bepaalden omzet of een bepaalde machinecapaciteit. Het maken van een dergelijk onderscheid wordt vereenvoudigd, wanneer, zooals in de practijk dikwijls zal voorkomen, een kartel weliswaar slechts een gedeelte van de leden eener bedrijfsorganisatie omvat, doch alle ondernemingen, welke eenzelfde product vervaardigen.

In vele gevallen zal het echter wel niet mogelijk zijn de leden eener bedrijfsorganisatie, welke deel uitmaken van een kartel, op een dergelijke eenvoudige wijze van de overige leden te onderscheiden. In ieder geval lijkt het minder juist, in de verordening de namen der ondernemingen op te sommen, waarvoor de verordening uitsluitend zal gelden.

Terloops zij er in dit verband op gewezen, dat, indien een door een bedrijfsorganisatie tot stand gebrachte kartelregeling slechts een gedeelte van haar leden omvat, hierbij op het volgende bezwaar zou kunnen worden gewezen. Een kartel is in beginsel een belangengemeenschap, die er naar streeft de commerciële positie van zijn leden te verbeteren door onderlinge samenwerking, vaak ten koste van de niet-aangesloten bedrijfsgenooten, althans zal trachten dien leden een betere positie te verschaffen dan den niet-aangeslotenen. Dit wil geenszins zeggen, dat het kartel economisch niet gerechtvaardigd zou zijn, doch enkel, dat een kartel volgens zijn doelstelling altijd zal trachten de belangen van de aangeslotenen in het bijzonder te behartigen en te bevorderen. Hierdoor ontstaat evenwel de tegenstrijdige figuur, dat een bedrijfsorganisatie, ingesteld ter behartiging van de belangen van al haar leden, een verordening gaat uitvaardigen, welke ten doel heeft de belangen van een gedeelte harer leden in het bijzonder te behartigen.

Het door middel van een verordening eener bedrijfsorganisatie tot stand brengen van een kartel, hetwelk slechts een gedeelte van de leden dier bedrijfsorganisatie omvat, zal daarom wel tot de uitzonderingen behooren. Veeleer

¹⁾ Besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, betreffende den opbouw van een zelfstandige organisatie tot ontwikkeling van het bedrijfsleven, „Verordeningenblad” van 12 November 1940, Stuk 36.

²⁾ Vgl. „Mededeelingen van de Hoofdgroep Industrie” van 20 Aug. 1942, No. 25, pag. 217.

zal een bedrijfsorganisatie alleen dan een kartelregeling tot stand brengen, wanneer een algemeene regeling voor de bedrijfsgeenooten noodzakelijk is en dus alle leden van de betrokken bedrijfsorganisatie onder de vastgestelde kartelregeling vallen, althans alle leden, die een bepaald product maken, in een bepaald rayon zijn gevestigd of op andere wijze een afgesloten eenheid vormen. In dezen gedachtengang zal de verbindend-verklarings-bevoegdheid van het kartelbesluit een aanvullend karakter dragen en uitsluitend voor speciale gevallen gereserveerd blijven.

Kartelregeling en uitvoeringsbesluiten.

Doch ook bij het tot stand brengen van dergelijke „algemeene regelingen” door de bedrijfsorganisaties doen zich moeilijkheden voor. Juridisch gezien mag een verordening van een bedrijfsorganisatie, als een verordening van lager orde, niet in strijd komen met den letter noch met de bedoeling van een verordening van hooger orde. De vraag kan nu worden gesteld, of dit beteekent, dat een door een bedrijfsorganisatie vastgestelde kartelregeling zou vallen onder de publiekrechtelijke bepalingen van de verschillende uitvoeringsbesluiten, welke voor de bedrijfsorganisaties gelden. Dit punt is uitermate van belang. Het beteekent immers o.m., dat de voorzitter de leiding heeft en zelfstandig beslissingen kan nemen binnen het kader der uitvoeringsbesluiten en dat ten aanzien van het opleggen van boeten, het berechten van geschillen, het hooren van leden en dergelijke meer, de verschillende bepalingen gelden, die ten aanzien hiervan in de uitvoeringsbesluiten zijn of nog zullen worden gegeven.

Gewoonlijk is een kartel echter niet volgens het leidersbeginsel opgebouwd en geheel vrij om ten aanzien van de hierboven opgesomde punten in zijn reglement de bepalingen op te nemen, welke het noodzakelijk acht. Kan bijv. binnen een bedrijfsorganisatie een voorzitter zelfstandig besluiten nemen, in een kartelreglement zal veelal de bepaling zijn opgenomen, dat steeds de leden dienen te worden gehoord en een beslissing met meerderheid van stemmen dient te worden genomen, in vele gevallen zelfs met algemeene stemmen. Deze overwegingen zijn het geweest, welke in Duitschland ertoe hebben geleid de in het bedrijfsleven zoo sterk ingrijpende kartels als quote- en prijskartels buiten de bedrijfsorganisaties te houden.

Tegen dit bezwaar wordt echter aangevoerd, dat het kartel alléén beheerscht zal worden door de verordening, welke is uitgevaardigd, en dat de bepalingen voor het opleggen van boeten, het berechten van geschillen e.d. meer, welke in de uitvoeringsbesluiten zijn vastgesteld, niet voor een zoodanige verordening gelden. Een argument hiervoor wordt hierin gevonden, dat in het Basisbesluit nergens een bepaling staat, welke den inhoud der door de bedrijfsorganisaties uit te vaardigen verordeningen limiteert. Er is alleen in het algemeen bepaald, dat de bedrijfsorganisaties verordeningen kunnen uitvaardigen, welke de goedkeuring van den Secretaris-Generaal noodig hebben.

Bij dit goedkeuringsrecht zal evenwel de beoordeeling, of er geen strijd bestaat met éen regeling van hooger orde, ongetwijfeld van belang zijn. Anderzijds kan er echter op worden gewezen, dat de verschillende uitvoeringsbesluiten ten aanzien van bijv. het berechten van overtredingen en het opleggen van boeten nog slechts weinig dwingende bepalingen bevatten, zoodat in een verordening nog groote ruimte is gelaten om deze punten volgens eigen inzicht te behandelen, zonder daardoor met de uitvoeringsbesluiten in botsing te komen. Wat het hooren der leden bij belangrijke kwesties betreft, zou een oplossing kunnen worden gevonden door te bepalen, dat degene, die met de uitvoering der verordening wordt belast (waarvoor de secretaris der betreffende bedrijfsorganisatie veelal de meest aangevozen persoon is) in belangrijke gevallen steeds het „advies van de betrokkenen” dient in te winnen. Hierdoor wordt

in hooge mate een waarborg geschapen, dat de opvattingen der leden voldoende tot haar recht komen.

Dit juridische bezwaar behoeft dus geen onoverkomelijke hinderpaal te vormen om een kartel zijn eigen reglement te geven, zonder hetwelk het uiterst moeilijk zal zijn een kartel tot stand te brengen³⁾.

Een ander bezwaar is dit, dat het vaak niet mogelijk zal blijken om een kartel bij een bepaalde vakgroep onder te brengen. Veelal is namelijk de zaak niet zoo eenvoudig, dat een kartelafpraak alleen tusschen leden van éen bepaalde vakgroep wordt gesloten en geheel op het terrein van deze bepaalde vakgroep ligt. Herhaaldelijk zal immers een kartel vertegenwoordigers van verschillende verticale groepen omvatten (fabrikanten en handelaren bijv., soms ook nog de grondstoffenleveranciers) of uit vertegenwoordigers van verschillende groepen in hetzelfde horizontale vlak zijn samengesteld. Het gaat dan niet aan in al die verschillende groepen eenzelfde kartel tot stand te brengen, terwijl versmelting van het kartel met éen bepaalde vakgroep ook niet mogelijk is.

Voorts brengt de bijzondere positie van het internationale kartel mede, dat een verordening eener bedrijfsorganisatie niet mogelijk is.

Het bestaan van éen financieel verband tusschen vakgroep en kartel wordt evenmin in alle omstandigheden wenschelijk geacht. Vooral bij een winstverdeelingkartel is dit duidelijk, maar ook in andere gevallen wordt uit hoofde van het doel van het kartel een eigen financiering noodzakelijk geacht, welke met het heffen van een bijdrage voor de bedrijfsorganisaties niets te maken heeft.

Het aanbrengen van een wijziging in een bestaande kartelverordening beteekent tenslotte de noodzakelijkheid om de verordenende bevoegdheid der bedrijfsorganisaties op vlotte wijze te hanteeren. De procedure⁴⁾, welke hierbij dient te worden gevolgd, loopt thans nog stroef, hoewel verwacht mag worden, dat deze in de toekomst, wanneer verschillende principieele vragen ten aanzien van de verordenende bevoegdheid der bedrijfsorganisaties zullen zijn opgelost, aanmerkelijk vlotter zal verlopen. Een hiermede samenhangend bezwaar is, dat bij deze procedure is voorgeschreven, dat met het standpunt van belanghebbende groepen van buitenstaanders rekening moet worden gehouden, terwijl men bij kartelvorming in vele gevallen niet een dergelijke publiciteit op prijs zal stellen.

Is het dus in beginsel zeer goed mogelijk, dat een kartelregeling door middel van een verordening eener bedrijfsorganisatie tot stand komt, de bovenstaande moeilijkheden maken het duidelijk, dat de verordenende bevoegdheid in dit opzicht met voorzichtigheid dient te worden gehanteerd. In ieder geval zal er, zooals in het blad „Mededeelingen

³⁾ Opgemerkt zij, dat in Duitschland bij drie „Reichsvereinigungen” een praesidium is gevormd, hetgeen wordt gezien als een terugkeer tot het nemen van besluiten door meer dan éen persoon, teneinde deskundige vertegenwoordigers van het bedrijfsleven gelegenheid te geven aan het woord te komen, voordat belangrijke beslissingen worden genomen. (Dr. Wiedemann in „Kartellrundschaue” van Juni jl.).

⁴⁾ In het kort komt deze procedure hierop neer, dat een voorgestelde verordening allereerst aan het oordeel van de leden van het Dagelijksch Bestuur van den Raad van Bijstand dient te worden onderworpen, terwijl in die gevallen, waarin de betreffende verordening van overwegende beteekenis is voor de individueele ondernemingen (hetgeen bijv. bij kartelregelingen het geval zal zijn) ook de leden dienen te worden gehoord, tenzij zulks naar de meening van den voorzitter op praktische bezwaren stuit.

Voorts dient overleg te worden gepleegd met die groepen buiten de betrokken groep, die bij de ontworpen regeling redelijkerwijze belang hebben. Daarna wordt de ontworpen regeling aan den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart voorgelegd. Bij deze gelegenheid moet een verslag van de verschillende besprekingen en van de eventueel nog bestaande bezwaren worden overgelegd.

De indiening bij den Secretaris-Generaal moet voor de vakgroepen geschieden via de bedrijfsgroep, waaronder zij ressorteeren, voor de bedrijfstgroepen via de hoofdgroep. De bedrijfsgroep, resp. de hoofdgroep, zal daarbij de verordening van haar commentaar voorzien.

van de Hoofdgroep Industrie" werd gesteld, geen kunstmatige stimulering van de totstandkoming en uitbreiding van kartels door de bedrijfsorganisaties mogen plaatsvinden en is het niet de bedoeling, dat de bedrijfsorganisaties systematisch het geheele bedrijfsleven gaan kartelliseeren. Wel zullen in het bijzonder de conditie- en calculatiekartels via de bedrijfsorganisaties kunnen loopen. Ook echter ten aanzien van de andere kartelvormen bestaat de mogelijkheid, dat zij door middel van een verordening eener bedrijfsorganisatie tot stand worden gebracht. Anderzijds betekent het bestaan van kartels naast de bedrijfsorganisaties, dat belangrijke werkzaamheden aan de bedrijfsorganisaties worden onttrokken en buiten haar om tot stand worden gebracht. Veel zal hier aan de natuurlijke groei en ontwikkeling van het bedrijfsleven moeten worden overgelaten. In ieder geval vloeit niet noodzakelijkerwijs uit de kartelvormende bevoegdheden der bedrijfsorganisaties voort, dat bestaande kartelverenigingen automatisch moeten liquideeren en haar taak moeten overdragen aan de desbetreffende vak- of ondervakgroep. Van geval tot geval dient te worden overwogen, of er aanleiding bestaat tot liquidatie over te gaan en het kartel binnen de vak- of ondervakgroep te brengen, dan wel, of het kartel naast de bedrijfsorganisatie zijn taak kan blijven voortzetten.

Ten aanzien van de naast de bedrijfsorganisaties bestaande kartels is aan de bedrijfsorganisaties een toezicht houdende taak toebedacht, het recht inhoudende inlichtingen te vragen aan en over het kartel en desgewenscht de algemeene vergaderingen van het kartel bij te wonen. De belangen van de „outsiders" van het kartel, die immers ook leden der bedrijfsorganisatie zijn, zullen daarbij in het bijzonder in het oog dienen te worden gehouden. Dit toezicht impliceert echter niet het recht aan de kartels bindende aanwijzingen te geven, daar zulks een bijzondere verordenende bevoegdheid zou beteekenen. De wijze, waarop dit toezicht zal worden uitgeoefend, is nog niet geregeld en dient nader te worden uitgewerkt.

Het uitoefenen van dit toezicht wordt aanmerkelijk vergemakkelijkt, indien men het secretariaat van het kartel zou laten samenvallen met het secretariaat der overeenkomstige bedrijfsorganisatie. Op deze wijze krijgt men tevens een aanzienlijke kostenbesparing, terwijl een personeele unie van de secretarissen voor de hand ligt.

Personeele unie tusschen kartel en bedrijfsorganisatie.

Een ander punt, waaromtrent verschil van meening bestaat, is de vraag, of bestuursleden van een kartel tevens deel kunnen uitmaken van het bestuur eener bedrijfsorganisatie, of omgekeerd. In Duitsland is te dezen aanzien bij „Erlass" van 12 November 1936 bepaald, dat „Leitung und Geschäftsführung der Gruppen und Kammern sollen grundsätzlich, zum mindesten soweit dies zur Sicherung ihrer Unparteilichkeit gegenüber allen Mitgliedern ihrer Gliederung notwendig ist, von der Leitung und Geschäftsführung von marktregelnden Verbänden getrennt werden". Ook de uitoefening van het toezicht is eenvoudiger, indien de besturen van het kartel en van de desbetreffende bedrijfsorganisatie niet geheel dezelfde zijn.

Voor Nederland lijkt een dergelijk verbod van personeele unie minder gewenscht. Het aantal beschikbare personen voor leidinggevende functies is in ons land beperkt, terwijl juist bestuursleden van kartels meestal op den voorgrond tredende personen zijn, welke voor het geven van leiding in de bedrijfsorganisaties ook in de eerste plaats in aanmerking komen. Het gevaar van een botsing van belangen of plichten is inderdaad aanwezig, doch een functionaris eener bedrijfsorganisatie heeft zich nu eenmaal, door het aanvaarden van zijn benoeming, vrijwillig tot taak gesteld steeds met de belangen van het geheele bedrijfsleven rekening te zullen houden.

Wordt een kartel door middel van een verordening

eener bedrijfsorganisatie tot stand gebracht, dan dient men aan te nemen, dat in die verordening de aanwijzing van bestuursleden van het kartel in volle vrijheid kan geschieden. Evenmin moet het verbod van een personeele unie van toepassing worden geacht op een naast de bedrijfsorganisatie bestaand kartel, tenzij in een bepaalden sector van het bedrijfsleven ernstige bezwaren tegen een combinatie der functies zouden worden gemaakt.

Kunnen bedrijfsorganisaties commercieele transacties verrichten?

Het verrichten van kartelwerkzaamheden door de bedrijfsorganisaties vormt in zekeren zin een onderdeel van de vraag, of de bedrijfsorganisaties in het algemeen commercieele transacties kunnen verrichten. De publiekrechtelijke status der bedrijfsorganisaties, het verplichte lidmaatschap en het aanvaarden van de uit dergelijke transacties voortvloeiende risico's vormen een punt, dat van sommige zijden tot een ontkennde beantwoording van deze vraag leidt.

Goed beschouwd, weegt echter het bezwaar van de niet-aanvaarden risico's niet zoo zwaar. Eenerzijds is dit risico door de monopolistische positie van de betreffende bedrijfsorganisatie beperkt en anderzijds zal de Overheid in de meeste gevallen bereid zijn, zoo noodig een garantie te geven, daar deze transacties veelal in het landsbelang zullen worden afgesloten. In andere gevallen is het zeer wel mogelijk, dat de bedrijfsorganisaties zelf eenig risico dragen, te meer waar het toezicht door de Overheid een rem vormt tegen een onjuist optreden. Ook is de figuur mogelijk, dat het risico geheel bij den Staat berust, terwijl de bedrijfsorganisaties bij de uitvoering der transacties worden ingeschakeld. Waar het hier tenslotte transacties betreft, welke door haar aard in ieder geval centraal dienen te worden uitgevoerd, door welke instantie dan ook, is geen concurrerend optreden der bedrijfsorganisaties tegenover de bedrijfsgenooten te vreezen. Dit ware ook moeilijk te rijmen met den plicht der bedrijfsorganisaties steeds met de belangen van alle bedrijfsgenooten rekening te houden.

Waar tot nog toe de Overheid zelf in vele gevallen handelsdaden verrichtte voor bepaalde groepen, is niet in te zien, waarom het niet geoorloofd zou zijn, dat door de organisaties, welke alle belanghebbenden omvatten, deze taak zou worden overgenomen. Bij de verticale organisatie op het gebied van de voedselvoorziening is men eenigermate in deze richting gegaan, door een tusschen-oplossing te kiezen, waarbij aan de hoofdbedrijfschappen en bedrijfsschappen aparte commercieele lichamen zijn verbonden⁵⁾. Deze commercieele lichamen zijn rechtspersonen en staan onder direct toezicht van de Overheid⁶⁾. Eenvoudiger ware het evenwel, indien de bedrijfsorganisaties, zoo daartoe aanleiding bestaat, zelf handelstransacties verrichten, zonder dat daarbij een apart bureau of een afzonderlijke stichting in het leven wordt geroepen.

Mr. Dr. T. HUITEMA.

⁵⁾ Men vgl. de artikelen van Mej. Mr. E. W. Hoetink over de verticale organisatie der voedselvoorziening in „E.-S.B." van 1 en 8 April 1942.

⁶⁾ Art. 14 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941.

ENIGE BESCHOUWINGEN OVER HET VRAAGSTUK VAN DE ZWEEVDE KOOPKRACHT.

I. Zwevende koopkracht bij de consumenten.

Dat in tijden van oorlog een aanzienlijk gedeelte van de productieve capaciteit van een land moet worden aangewend om het voeren van die oorlog mogelijk te maken en dat daarom de voortbrenging van consumptiegoederen sterk moet worden beknoot, is algemeen bekend. De Overheid heeft zich dan ook, van het uitbreken van

de oorlog af, intens met de hieraan verbonden problemen bezig gehouden en er door tal van maatregelen naar gestreefd, de moeilijkheden, die aan de grote verschuivingen in het gebruik van het productievermogen zijn verbonden, het hoofd te bieden.

Wil men zich een klaar beeld vormen van de problemen, die uit deze wijzigingen voortspruiten, dan is het gewenst het productievermogen van een oorlogvoerend land in drie categorieën te onderscheiden, te weten:

in de eerste plaats de capaciteit, die wordt besteed aan de productie van goederen, die *direct* voor het voeren van de oorlog van belang zijn (dus de fabricage van oorlogsmateriaal);

ten tweede de capaciteit, die wordt vereist voor de productie van goederen, die *indirect* noodzakelijk zijn om het oorlogspotentiël op peil te houden (namelijk de voortbrenging van de primaire levensbehoeften); en

in de derde plaats de voortbrenging van producten, die daarvoor *niet* vereist zijn en die daarom hier als „luxe” goederen kunnen worden aangeduid.

De grenzen tussen deze drie categorieën zijn niet steeds scherp te trekken. Zo zullen bijvoorbeeld in het verloop van de oorlog successievelijk meer goederen van de tweede naar de derde categorie overgaan, wat echter niet wegneemt, dat het bij het analyseren van de problemen der oorlogseconomie van belang is deze indeling in het oog te houden.

Verkleining van het consumptiegoederenfonds noodzaakt tot rantsoenering.

Er bestaat een sterke tendentie om de productie van de eerste categorie op te voeren door arbeid en kapitaal aan de tweede en derde groep te onttrekken, gelijk men ook zal trachten de voortbrenging van de tweede groep ten koste van de derde te doen toenemen. Er zij op gewezen, dat men dit onttrekken van arbeid en kapitaal niet moet opvatten in die zin, dat arbeiders en kapitaal-goederen naar andere bedrijven worden overgebracht, doch het houdt een reorganisatie van de bestaande productie in: de bedrijven gaan zich op de vervaardiging van andere artikelen toeleggen¹⁾.

Anderzijds heeft men in bepaalde gevallen specifieke productiemiddelen uit de tweede en derde categorie moeten stilleggen, daar de nadelen, aan het niet benutten hunner capaciteit verbonden, geringer zijn dan de bezwaren, die het ter beschikking stellen van arbeidskrachten en grondstoffen voor de productie van deze „luxe” goederen met zich brengt. Verder zal men er naar streven in deze derde groep alleen de bedrijven met de grootste arbeidsproductiviteit te laten doorproduceren. Zo heeft men bijvoorbeeld in Duitsland alle sigarettfabrieken, waarvan de productie minder dan 14 à 15 duizend stuks per arbeider per dag bedraagt, stilgelegd²⁾. De arbeiders uit dergelijke bedrijven kunnen dan inderdaad naar de eerste en de tweede groep worden „overgeheveld”.

Dat dit alles een verkleining van het consumptiegoederenfonds van de maatschappij tot gevolg heeft, is duidelijk.

Greep de Overheid, gezien deze sterke beperking in de productie van verbruiksgoederen, niet in, dan zou onder

¹⁾ In „Der deutsche Volkswirt” van 10 October 1941 (blz. 39) wordt vermeld, dat uit de jaarverslagen van tal van bedrijven blijkt, dat in de huidige oorlog „die Betriebe nicht von ihrem angestammten Arbeitsgebiet weggeführt sind, sondern lediglich Umstellungen innerhalb dieses Arbeitsgebiets gemacht haben”.

²⁾ Zie de „Wirtschaftsdienst” van 24 April 1942 (blz. 269): „Es gibt gegenwärtig in Deutschland noch 110 Betriebe für die Zigarettenherstellung, von denen 66 echte Fabrikbetriebe sind. Innerhalb dieser 66 Betriebe schwankt die Herstellung von Zigaretten zwischen 2000 je Arbeitskraft und Tag und 34.000 bei gleichem Arbeitsaufwand. Die Durchschnittsleistung liegt bei 22.000 Stück. Man hat nun als Grenze der noch tragbaren Leistung eine Produktion von 14.000—15.000 Stück je Arbeitskraft und Tag gewählt; Werke, die diese Leistungsgrenze nicht erreichen, werden stillgelegt”.

de vrije werking van de wetten van vraag en aanbod het prijspeil der consumptiegoederen tot een dusdanige hoogte oplopen, dat alleen de zeer welgestelden hun behoeften volledig zouden kunnen dekken, terwijl de minder bedeelden, om de terminologie van de Oostenrijkse School te gebruiken, „teleurgesteld naar huis” zouden moeten gaan. Daar men hier te doen heeft met primaire levensbehoeften, zou dit; sociaal gezien, tot onhoudbare toestanden leiden; om deze reden greep de Overheid reeds in de vorige oorlog in. Door het rantsoeneren van de belangrijkste levensmiddelen wist men reeds destijds te bereiken, dat niet de beschikbare koopkracht bepaalde, wie over goederen zou kunnen disponeren, doch dat men hiervoor in de eerste plaats moest beschikken over een van overheidswege uitgegeven aanwijzing op het consumptiegoederenfonds.

Door dit systeem van rantsoenering, wordt weliswaar bewerkstelligd, dat de rijken zich van de primaire levensbehoeften niet meer kunnen verschaffen dan de minder welgestelden, doch men heeft geenszins de garantie, dat de weinig koopkrachtigen inderdaad in de gelegenheid zijn om evenveel te kopen als de beter gesitueerden, daar immers de prijzen toch nog dusdanig kunnen oplopen, dat de minder gegoeden niet in staat zijn al hun bonaanwijzingen te realiseren. In dit kader worden de Prijsvoorschriften duidelijk, volgens welke de prijzen in principe niet boven het peil van 9 Mei 1940 mogen stijgen. Door de prijzen en ook de lonen op basis van 9 Mei 1940 te fixeren, wist men te bereiken, dat de zo gevreesde spiraalbeweging van stijgende prijzen, stijgende lonen en via stijgende kostprijzen weer stijgende prijzen enzovoorts, voor net allerbelangrijkste gedeelte kon worden voorkomen.

Rantsoenering en prijsstop leiden tot zwevende koopkracht.

Men mene echter niet, dat hiermede alle moeilijkheden uit de weg zijn geruimd. Want, hoewel deze maatregelen enerzijds tot gevolg hebben, dat de voorziening der primaire levensbehoeften op de beste wijze is geregeld, ontstaan anderzijds tal van problemen in de financiële sfeer. Daar in het verloop van de oorlog steeds meer goederen moeten worden gerantsoeneerd (daar op den duur hoe langer hoe meer productieve capaciteit uit de tweede en derde groep in de eerste categorie moet worden aangewend), neemt ook het gedeelte van het inkomen, waarover vrijelijk kan worden gedisponeerd, geleidelijk af³⁾. Door het inkrimpen van het consumptiegoederenfonds wordt het immers onmogelijk het gehele inkomen in goederen om te zetten, daar door de rantsoeneringsnormen en de gefixeerde prijzen ieder inkomen in principe⁴⁾ slechts tot eenzelfde (minimum) bedrag consumptieve uitgaven mag verrichten. De resterende liquide middelen, die door de term „zwevende koopkracht” worden aangeduid, kunnen voor de oorlogseconomie ernstige moeilijkheden opleveren, daar deze zwevende koopkracht in de eerste plaats een opwaartse druk tegen het prijspeil uitoefent en verder de zwarte handel in belangrijke mate stimuleert.

Het spreekt vanzelf, dat deze druk op de prijzen alleen

³⁾ Vgl. de „Wirtschaftsdienst” van 27 Maart 1942 (blz. 185): „Wenn gleich die Erzeugung im Grossdeutschen Reich im letzten Jahr noch gesteigert werden konnte, so ist doch durch erhöhte Einkommen die Kaufkraft stärker als die Gesamtterzeugung angewachsen; die Diskrepanz zwischen beiden ist um so grösser geworden, als gerade die Erzeugung von Gebrauchsgütern nicht dem Umfang des zum Ankauf drängenden Geldeinkommens entsprach”. Zie ook bijvoorbeeld „Der deutsche Volkswirt” van 7 November 1941 (blz. 175): „Mit der Dauer des Krieges nehmen die Rüstungsanstrengungen zu. Damit werden Arbeitskräfte und Rohstoffe in noch höherem Masse als bisher für die Kriegsaufgabe eingespannt... Unter Beachtung dieser Umstände kann das Angebot an Konsumgütern vorläufig nicht grösser werden; vielmehr legen die Engpässe in der Kohlenversorgung, im Arbeitseinsatz, im Transport und in der Rohstoffbelieferung weitere Einschränkungen nahe”.

⁴⁾ „In principe”, daar de uitgaven in verschillende inkomensgroepen in verband met betere kwaliteiten toch nog sterk uiteen kunnen lopen (bijvoorbeeld bij textiel).

bij goederen, waarvoor de prijsstop niet geldt, tot uitdrukking kan komen, onder anderen bij antiquiteiten, tweede-hands goederen, postzegelverzamelingen, schilderingen en, als verreweg de voornaamste groep, effecten.

Hoewel prijsverhoging, van welk goed dan ook, ongewenst is ⁵⁾, wordt hier speciaal op de koersstijging van effecten nader ingegaan, een stijging, die zich, zoals uit de onderstaande (door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerde) indexcijfers van de koersen van 10 Nederlandse aandelen blijkt, van de heropening van de Amsterdamse effectenbeurs in Juli 1940 af, zij het ook met een enkele kleine onderbreking, steeds heeft voortgezet.

Indexcijfers van de koersen van 10 Nederlandse aandelen.
Januari 1940 = 100.

1940 Augustus ..	113.8	1941 Augustus ..	216.8
September ..	133.6	September ..	238.8
October ..	161.0	October ..	225.4
November ..	162.2	November ..	242.4
December ..	158.3	December ..	254.3
1941 Januari	161.1	1942 Januari	257.6
Februari ..	153.9	Februari ..	250.4
Maart	156.5	Maart	242.1
April	179.5	April	258.4
Mei	178.2	Mei	245.9
Juni	176.1	Juni	251.3
Juli	201.5	Juli	256.2

Zeer terecht wordt in het „Amsterdamsch Effectenblad” ⁶⁾ opgemerkt, dat, voorzoverre de aandelenhaussé verband hield met de grotere winstcapaciteit en dividenden over 1940, zij hierdoor zeker ook gerechtvaardigd was. Het merkwaardige is echter, vervolgt het blad, dat noch het opdrogen van winstbronnen, noch de dividendstop — factoren, die zich beide reeds in 1941 aankondigden en voelbaar werden in de over het algemeen lagere dividenden over 1941 — een noemenswaardige beursreactie teweeg hebben kunnen brengen. Wel brachten de rigoureuze nieuwe belastingen enige koersdaling met zich, doch deze staat in geen verhouding tot de zwaarte der lasten, die op het Nederlandse bedrijfsleven drukten.

Ongeveer een jaar geleden wees ik er in dit blad reeds op ⁷⁾, dat men onjuist zou doen te menen, dat deze koersstijging de resultante is van een optimistische visie op de toekomst, veeleer moet deze opgaande tendentie worden geweten aan een tekort aan beleggingsmateriaal ten opzichte van de om belegging vragende liquide middelen.

Door gedwongen sparen kan de zwevende koopkracht onschadelijk worden gemaakt.

Het vraagstuk van het oplopen der prijzen in oorlogstijd heeft men terdege onder ogen gezien en het is bekend, dat Keynes in 1940 in zijn voortreffelijk boekje „How to pay for the war” een middel aan de hand heeft gedaan om de hieraan verbonden gevaren te ondervangen. Hij stelde voor om een progressief toenemend percentage van het inkomen bij de uitbetaling op een spaarrekening te blokkeren, waardoor dus de consumenten slechts over een deel van hun inkomen kunnen disponeren. Over het niet uitbetaalde deel van het inkomen kunnen zij na het beëindigen van de oorlog beschikken, waarin Keynes tegelijkertijd een machtig middel ziet om een eventuele na-oorlogse depressie te overwinnen. Daar de Overheid dan kan regelen over welk gedeelte van deze spaargelden per periode kan worden gedisponeerd, zou men het con-

sumptiepeil voor een niet onaanzienlijk deel in de hand hebben. Om deze spaargelden na het sluiten van de vrede terug te kunnen betalen, stelt Keynes een kapitaalheffing voor ⁸⁾, die zo spoedig mogelijk na het beëindigen van de oorlog, namelijk bij het begin van een na-oorlogse hausse, geheven zou moeten worden. Dit is, meent Keynes, het meest geschikte moment voor een dergelijke heffing, daar men dan eerst kan overzien, welke lasten door de oorlog naar de toekomst zijn verschoven, zodat men ook dan eerst kan bepalen, welk gedeelte van de staatsschuld men onmiddellijk wil liquideren.

De door de Engelse regering ingevoerde gedwongen besparingen wijken niet essentieel af van de voorstellen van Keynes, alleen heeft men het percentage der belasting, dat na de oorlog zal worden terugbetaald, de „forced saving” dus, aanzienlijk lager gesteld dan door Keynes was voorgesteld. Zo wilde Keynes van een jaarincome van £ 250 een bedrag van £ 8 belasting heffen en £ 40 doen besparen en van een inkomen van £ 100.000 respectievelijk £ 80.768 en £ 4.133. In feite is dit voor een inkomen van £ 250 geworden £ 12 voor belasting en £ 15 voor besparing, terwijl bij een inkomen van £ 100.000 na de oorlog slechts £ 65 zal worden gere-
tourneerd ⁹⁾. Hieronder volgen nog enige gegevens, ontleend aan „L'épargne du monde” ¹⁰⁾, over het percentage, dat de gedwongen besparingen van het inkomen uitmaken:

Belasting op inkomen en gedwongen besparing in Engeland.

Bij een jaarincome van	ongehuwden				gehuwd met 2 kinderen			
	Belasting per jaar		Gedwongen besparing per jaar		Belasting per jaar		Gedwongen besparing per jaar	
	in £	in pCt. van het in-komen	in £	in pCt. van het in-komen	in £	in pCt. van het in-komen	in £	in pCt. van het in-komen
£ 104	—	—	—	—	—	—	—	—
208	34,17	16,8	11,0	5,3	—	—	—	—
312	71,10	22,9	19,10	6,3	13,5	4,2	13,5	4,2
416	118,8	28,5	23,17	5,7	43,14	10,5	18,5	4,4
520	165,2	31,8	27,7	5,3	85,2	16,4	32,7	6,2
624	211,18	34,0	30,16	4,9	131,18	21,1	35,16	5,7
728	258,14	35,5	34,5	4,7	178,14	24,5	39,5	5,4

De juiste kerngedachte van dit voorstel wordt algemeen aanvaard, zij het dan ook, dat men bij het „ijzeren sparen” in Duitsland; zoals dat bij de „Verordnung über die Lenkung von Kaufkraft” van 30 October 1941 is geregeld, de consumenten vrij laat om al dan niet aan het „ijzeren sparen” deel te nemen ¹¹⁾. Opgemerkt zij, dat men dit „ijzeren sparen” stimuleert door de spaarders voor dit spaarbedrag van de belastingplicht te ontheffen.

Het is opvallend, dat men in Duitsland eerst betrekkelijk laat tot deze vorm van sparen is overgegaan. Dit moet, aldus „Der deutsche Volkswirt” ¹²⁾, verklaard worden enerzijds uit het feit, dat men in Duitsland reeds vrijwillig aanzienlijke bedragen spaarde, terwijl verder de omvang van het consumptiegoederenfonds in het begin van de oorlog een dergelijk ingrijpen in de inkomstenbesteding niet noodzakelijk maakte.

Terwijl deze besparingen enerzijds de druk op de goederenprijzen doen verminderen en ook de zwarte handel voor een aanzienlijk deel onmogelijk maken, bieden zij verder nog het grote voordeel, dat men er de oorlog

⁵⁾ Hayck had reeds eerder (in de „Spectator”, 24 November 1939) op de wenselijkheid hiervan gewezen.

⁶⁾ Zie „L'épargne du monde”, 1942, no. 2/3 (blz. 47).

⁷⁾ 1942, no. 6/7 (blz. 115).

⁸⁾ Vgl. de „Wirtschaftsdienst” van 31 October 1941 (blz. 840): „Nur derjenige, der will und kann, wird diese typisch national-sozialistische Methode des Kriegssparens üben”.

⁹⁾ Zie „Der deutsche Volkswirt” van 7 November 1941 (blz. 175 e.v.).

⁵⁾ Vgl. „Der deutsche Volkswirt” van 7 Maart 1941 (blz. 855): „Preispolitisch gesehen, ist es am besten, wenn es möglichst wenige Ausweich-Dinge gibt, die zu nicht-kriegsnotwendigen Ausgaben verlocken und das Preisbild des wirklichen kriegsnotwendigen Konsums verfälschend nach oben schieben”.

⁶⁾ Van 29 Mei 1942.

⁷⁾ Zie „Het huidige tekort aan beleggingsmogelijkheden”, in „E.-S.B.” van 3 September 1941.

„geruisloos”, dat wil zeggen zonder het emitteren van obligaties, mee kan financieren, wat de Overheid van de kosten en de eventuele risico's, aan een lening verbonden, bevrijdt¹³⁾.

Dat men door dit alles een bovenmatige vergroting van de credietcreatie, dus van de bankbiljettencirculatie, kan voorkomen¹⁴⁾, moet wel als een van de grootste voordelen van deze wijze van financiering worden aangemerkt.

In een volgend artikel stel ik mij voor enkele beschouwingen te wijden aan het vraagstuk der zwevende koopkracht in de productiesfeer.

L. J. ZIMMERMAN.

¹³⁾ Vgl. „Die gerauschlose Finanzierung”, in „Die Wirtschaftskurve” van Mei 1941 (blz. 153 e.v.).

¹⁴⁾ Vgl. „Der deutsche Volkswirt” van 7 Februari 1941, blz. 722.

GRONDBEDRIJVEN.

Wezen, doel en constructie.

Volgens de desbetreffende artikelen van de gemeentewet geschieden alle betalingen uit de gemeentekas door den gemeente-ontvanger op bevelschrift en doet hij alle ontvangsten. Echter kunnen ten aanzien van met name aangewezen inkomsten, ontvangsten en betalingen, onder hoogere goedkeuring, andere regelen worden gesteld. Deze uitzondering is van belang met het oog op het in het leven roepen van bedrijven of, volgens de terminologie van de gemeentewet, takken van dienst.

De gemeente-administratie wordt gevoerd volgens het beginsel van de kameralistische boekhouding, een wijze van administratie, welke veel voorkomt bij verbruikshuishoudingen. Voor gemeentebedrijven zou een dergelijke wijze van boekhouden niet tot het beoogde doel, nl. het verkrijgen van een gedetailleerd overzicht van de behaalde resultaten, leiden. Wanneer een bedrijf ingevolge art. 252 der gemeentewet tot stand komt, wordt in de beheersverordening voor dat bedrijf bepaald, dat de inkomsten, uitgaven, bezittingen en schulden van dat bedrijf worden afgescheiden van de overige inkomsten, uitgaven, bezittingen en schulden van de gemeente. In plaats van den gemeente-ontvanger verricht de kassier van het bedrijf de ontvangsten en uitgaven en in plaats van op bevelschrift wordt betaald tegen kwitantie. Ingevolge genoemde wetsbepaling zijn in den loop der jaren verschillende bedrijven, o.a. de grondbedrijven, ontstaan.

De grondbedrijven hebben hun ontstaan te danken aan het feit, dat de gemeenten, in verband met een te verwachten uitbreiding van de gemeente, gronden aankopen, teneinde te kunnen voorzien in de toekomstige behoefte aan geschikte terreinen voor arbeiderswoningbouw, middenstandswoningbouw, villa-bouw, industrie-doeleinden, wegen, parken, plantsoenen, enz. Door bijtijds te zorgen in het bezit der gronden te komen, zal wellicht tegen een lageren prijs kunnen worden gekocht en wordt speculatie in gronden voorkomen. Het grondbedrijf geeft de gronden in pacht of erfpacht uit, zorgt voor het bouwrijp maken (rioleering, bestrating, enz.) der gronden, verkoop van gronden en eventuele overdracht van gronden, welke een publiekrechtelijke bestemming hebben gekregen, uit het grondbedrijf naar den algemeenen dienst der gemeente.

Volgens de door het Centraal Bureau voor de Statistiek te 's-Gravenhage uitgegeven statistiek der gemeentefinanciën was het totale aantal gemeentebedrijven in 1939 1.276, waarvan 116 grondbedrijven, d.w.z. bedrijven tot stand gekomen ingevolge art. 252 der gemeentewet. Er zijn gemeenten, die uitgebreide grondcomplexen hebben, bestemd voor bouwterrein of in erfpacht uitgegeven, zonder dat deze in een grondbedrijf zijn ingebracht.

In dat geval loopen alle ontvangsten en uitgaven door den gewonen dienst en door den kapitaaldienst van hoofdstuk VII (eigendommen, niet voor den publieken dienst bestemd) van de gemeentebegroting en gemeente-rekening.

Bij de totstandkoming van een grondbedrijf ingevolge art. 252 der gemeentewet wordt in de gemeentebegroting en gemeenterekening in hoofdstuk XIII een paragraaf ingesteld, waarin de geldelijke verhouding tusschen de gemeente en het grondbedrijf wordt genoteerd. In de behoefte aan kapitaal en kasgeld wordt door de gemeente voorzien. De gemeente gaat geldleeningen aan ten behoeve van het grondbedrijf. De rente en aflossing van deze leeningen drukken op den gewonen dienst der gemeentebegroting; het bedrijf moet rente en aflossing van het verstrekte kapitaal aan de gemeente terugbetalen. De rente drukt op de bedrijfsbegroting van baten en lasten. Is het bedrijf pas opgericht of zijn alle gronden nog niet ten volle in exploitatie, dan zal, indien baten niet of tot een te gering bedrag aanwezig zijn, de begroting van baten en lasten een nadeelig saldo opleveren, welk saldo dan wordt overgebracht naar de begroting van kapitaalontvangsten en kapitaaluitgaven. Op deze begroting komen als uitgaven voor: de uitkeering aan de gemeente terzake van den inbreng van gronden, alsmede de kosten van het bouwrijp maken van deze gronden, alsook de aflossingen, welke op het verstrekte kapitaal aan de gemeente moeten worden gedaan. Zoodoende kan de begroting van kapitaalontvangsten en -uitgaven een nadeelig saldo aanwijzen, welk saldo, al dan niet na overbrenging naar een volgend dienstjaar, te zijner tijd door geldleening dient te worden gedekt. Er wordt dus voor rente en aflossing geleend, waardoor de gewone dienst der gemeentebegroting wordt tenlaste van de rente en aflossing der kapitaalontvangsten en -uitgaven en het grondbedrijf, door deze over te brengen naar den kapitaaldienst.

Thans mogen nog enkele gegevens volgen, alle ontleend aan mededeeling no. 19 van de statistiek der grondbedrijven 1939, uitgegeven door het Centraal Bureau voor de Statistiek te 's-Gravenhage.

De gemeenten moeten uitvoerige mededeelingen doen omtrent de grondbedrijven; de gegevens worden bewerkt en gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Statistische gegevens.

Blijkens genoemde mededeeling was de gezamenlijke oppervlakte van alle gronden, ingebracht in grondbedrijven, 15.813 ha, bedroeg de boekwaarde, afgerond op duizenden guldens, f 484.774.000 en de op deze gronden rustende leeningsschuld f 365.824.000. (eveneens in een ronde som van duizend gulden). Wanneer wij vaststellen, dat de totale leeningsschuld van alle gemeenten tezamen in 1939 f 2.625.507.000 was, dan blijkt, dat de schuldenlast op de gronden der grondbedrijven hiervan ongeveer 14 pCt. uitmaakt. De boekwaarde der gronden blijkt belangrijk hooger te zijn dan de op deze gronden rustende schuld, hetgeen zijn oorzaak kan vinden in het feit, dat in het grondbedrijf veel oude gronden zijn ingebracht, waarop geen schuld meer rust of die destijds door schenking zijn verkregen.

Verreweg de meeste gemeenten boven 20.000 inwoners hadden in 1939 een grondbedrijf. Naarmate de gemeenten groter zijn, neemt de belangrijkheid der grondbedrijven toe, want in de gemeenten boven 100.000 inwoners, die tezamen 6 bedrijven hebben, is de totale boekwaarde 75 pCt. van de boekwaarde van alle gronden der grondbedrijven tezamen. Een verdeeling der grondbedrijven naar de oppervlakte laat zien, dat er 3 bedrijven zijn met een oppervlakte van 1.000 ha en meer. De totale oppervlakte van deze 3 bedrijven maakt 43 pCt. uit van de totale oppervlakte van alle in grondbedrijven ingebrachte gronden.

De in 1939 op de gronden drukkende rente van rond

f 14.511.000, vergeleken met de overige lasten van rond f 1.596.000, toont aan, dat de rentelast 90 pCt. vormt van alle lasten tezamen. De exploitatie-baten (erfpachtcanons, huren, pachten, enz.) waren in 1939 f 16.357.000. Van het totale aantal grondbedrijven in 1939 bleken er 8 een winstsaldo op te leveren, terwijl 103 bedrijven een verliessaldo hadden. De overige bedrijven sloten zonder winst of verlies.

Van de 8 winstopleverende grondbedrijven bedroeg de totale winst rond f 4.311.000 en van de 103 verliesgevende grondbedrijven was het totale verlies rond f 4.061.000. Van de totale leeningsschuld der grondbedrijven was f 325.000.000 of 89 pCt. in 1939 rendabel te achten, d.w.z. dat de rente en aflossing uit de exploitatie-baten gevonden kunnen worden. De niet rendabele of slechts weinig rendabele grondbedrijven komen meestal voor in gemeenten beneden 20.000 inwoners.

Tenslotte zij opgemerkt, dat in de beheersverordening van het grondbedrijf meestal is voorgeschreven, dat periodiek (vaak om de 5 jaren) een taxatie door een commissie van 3 deskundigen moet plaats hebben van de waarde der gronden, ingebracht in het grondbedrijf. Blijkt bij deze taxatie, dat de waarde der gronden lager is dan de boekwaarde, dan dient het verschil door de gemeente, hetzij uit gewone, hetzij uit buitengewone middelen, te worden bijgepast.

In het grondbedrijf worden die gronden ingebracht, welke een privaatrechtelijke bestemming hebben. Zoodra aan deze gronden een publiekrechtelijke bestemming wordt gegeven, door het aanleggen van straten, wegen, plantsoenen, enz., worden zij uit het grondbedrijf genomen. In de beheersverordening is bepaald, tegen welke waarde deze gronden door de gemeente van het bedrijf worden overgenomen.

G. A. DELFOS.

ONTVANGEN BOEKEN.

Het eiland Urk. Publicatie no. 9 van de Stichting voor het bevolkingsonderzoek in de drooggelegde ZuiderzEEPolders, o. l. v. P. J. Meertens en L. Kaiser (Alphen aan den Rijn 1942; N. Samson N.V.; 506 blz.).

Verfassungs-, Verwaltungs- und Wirtschaftsgesetze der Völker. Band I. Norwegen Teil I. Zusammengestellt, übersetzt und mit einer Einführung versehen von Dr. W. Stuckart, Dr. Reinhard Höhn und Herbert Schneider (Darmstadt 1942; Verlag L. C. Wittich. Prijs RM. 37,50; 491 blz.).

Drie belastingen op het bedrijf 1942. Ondernemingsbelasting, Vennootschapsbelasting en Vermogensbelasting 1942, toegelicht door den fiscaal medewerker van het weekblad „De Zakenwereld”. Deel I: *De Ondernemingsbelasting* met volledige tekst der Verordening (Amsterdam 1942; N.V. Nederlandsche Uitgeverij „Opbouw”. Prijs deel I f 0,75; deel II f 1,50; I en II samen f 1,90; 53 blz.).

De bewerk van dit handige boek heeft zich tot taak gesteld den zakenman een overzichtelijk geheel te bieden van de draagwijdte en beteekenis der bepalingen van het Besluit op de Ondernemingsbelasting 1942. Schrijver is hierin door overzichtelijke rangschikking der stof en het geven van enkele voorbeelden ongetwijfeld geslaagd.

Handleiding voor de toepassing van de Inkomsten- en Loonbelasting op levens- en pensioenverzekering, door H. G. Hagelen. Aanvullingen en wijzigingen Januari en April 1942. (Den Haag 1942; Moorman's Periodieke Pers N.V. Prijs f 0,78; 63 blz.).

Aanvullingen en wijzigingen 1942 op de „Handleiding voor de toepassing van de Inkomsten- en Loonbelasting op levens- en pensioenverzekering”, bleken in dezen

dynamischen tijd op fiscaal gebied reeds nu noodzakelijk. Bezitters van de „Handleiding” zullen deze „Aanvullingen” niet kunnen ontberen; de opzet der „Aanvullingen”, duidelijk en beknopt, voldoet aan te stellen eischen.

De voorzieningen van het Rijk met betrekking tot de gemeente-financiën; reeks van toelichtingen onder leiding van Mr. H. W. J. Mulder en A. Vogel. Deel III: *Het Besluit op de ondernemingsbelasting 1942* (No. 50/1942) door Dr. M. J. Prinsen (Alphen aan den Rijn 1942; N. Samson N.V. Prijs f 1,90; 89 blz.).

OVERHEIDSMAATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Handel. Beschikking betreffende de uitvoering van de Vestigingsswet Kleinbedrijf met betrekking tot het stofleiders- en behangersbedrijf, waarbij vestiging, overneming, verplaatsing enz. van inrichtingen tot het uitoefenen van deze bedrijven zonder vergunning is verboden. Nadere regeling van den handel in meststoffen, waarbij den handel beperkt wordt tot de van overheidswege als zoodanig aangewezen producten. Met ingang van 27 Augustus j.l. is het venten met groenten en fruit en den verkoop rechtstreeks door telers aan particulieren verboden; dit verbod geldt niet voor het bezoeken door groentehandelaars van hun vaste klanten, evenmin voor den marktverkoop en indien ontheffing door de Groenten- en Fruitcentrale is verleend. Aanvullende bepalingen inzake de organisatie van den handel in pootaardappelen. (E.V. 28/8/42, pag. 1069/70; Stct. Nos. 160, 163 en 164).

Industrie. Het verwerken van papier en carton tot drukwerk, bestemd voor verpakkingsdoeleinden, is slechts toegestaan met vergunning van het Rijksbureau voor de Grafische Industrie. (E.V. 28/8/42, pag. 1070; Stct. No. 164).

Metalen. Bekendmaking, volgens welke het koopen, verkoopen of afleveren van ruwijzer en/of ferrolegeeringen zonder schriftelijke vergunning van het Rijksbureau voor IJzer en Staal is verboden. Aanvullende bepalingen inzake de Metaalverordening met betrekking tot het beschikkingsrecht over metalen voorwerpen, welke gedeelten of toebehooren zijn van onroerende goederen. Aanvulling van het Toepassingsverbod voor non-ferrometalen inzake het gebruik van tin en tinlegeeringen bij de vervaardiging van vruchtenpersen en vleeschmolens. Nadere mededeelingen inzake de organisatie van den handel in metalen huishoudelijke artikelen, waarbij een aantal dispensaties van inschrijvingsverplichtingen en verkoop- en afleveringsverboden met ingang van 19 Augustus j.l. is ingetrokken. (E.V. 28/8/42, pag. 1070/71; Stct. Nos. 160, 163 en 164).

Prijsregelingen. Nadere prijsvoorschriften met betrekking tot en aanvulling van de „Prijzenbeschikking 1942 Gedroogde Groenten” inzake maximum-prijzen voor gedroogde koolrapen, alsmede vaststelling van gedetailleerde maximum-kleinhandels- en groothandelsprijzen voor rindsche appel- en perensiroop, afkomstig van den oogst 1941. Nadere mededeelingen inzake de prijsregeling voedingsmiddelen met betrekking tot surrogaten e.d. (E.V. 28/8/42, pag. 1070 en 1074; Stct. No. 164).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Aardappelen. Nadere regeling inzake aflevering van fabrieksaardappelen door telers aan de fabrieken, waarbij aan deze verplichting moet worden voldaan op grond van de verhoudingen in het jaar 1940. (E.V. 28/8/42, pag. 1071; Stct. No. 162).

Akkerbouw. Afkondiging van een aantal akkerbouwverordeningen door het Hoofdbedrijfschap voor Akkerbouw.

producten en het Bedrijfschap voor Granen, Zaden en Peulvruchten. Deze verordeningen hebben o.m. betrekking op de uitoefening van de onder deze organisaties ressorteerende bedrijven en de beschikking over de geteelde producten. (E.V. 28/8/42, pag. 1071; Voedselvoorzieningsblad No. 17, d.d. 22/8/42).

Bodemproductie. Regeling inzake de teelt van sommige gewassen in bepaalde streken in verband met de zgn. kruisbestuiving. (E.V. 28/8/42, pag. 1071; Stct. No. 163).

Tuinbouw. Verordeningen inzake de organisatie van den tuinbouw, waarbij worden ingesteld het Hoofdbedrijfschap voor Tuinbouwproducten en de Bedrijfschappen voor Groenten en Fruit, Sierteeltproducten en Tuinzaden, alsmede het commercieel lichaam Aan- en Verkoopbureau van Tuinbouw- en Sierteeltproducten, en waarbij tevens nadere voorschriften worden gegeven, inzake werkterrein, samenstelling, inrichting en bevoegdheden van deze lichamen. (E.V. 28/8/42, pag. 1071; Stct. No. 161).

Zuivel. Wijzigingen inzake de organisatie van de zuivelindustrie, met betrekking tot de aansluiting bij de vakgroepen Melkinrichtingswezen en Kaasindustrie als onderdeelen van de hoofdgroep Industrie. (E.V. 28/8/42, pag. 1070; Stct. No. 160).

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Vennootschapsbelasting. Afkondiging van de Derde Aanvullingsbeschikking Vennootschapsbelasting 1942, waarin nadere bepalingen worden gegeven inzake uitdeelingen over het boekjaar waartoe 31 December 1940 behoort, alsmede met betrekking tot uitdeelingen bij herkapitalisatie. (E.V. 28/8/42, pag. 1069; Stct. No. 164).

STATISTIEKEN.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Aug. 1942	22 Aug. 1942
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	f 5.806.923,92	f —
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	122.020,82	—
Voorschotten op ultimo Juli 1942 aan de gemeenten verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem.fondsbel., alsmede ope. op die belastingen en op de vermogensbelasting	11.522.260,98	11.522.260,98
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	217.578.545,63	217.953.509,54
Idem voor Suriname ¹⁾	7.370.192,86	7.910.192,86
Idem aan Curaçao ¹⁾	280.283,23	280.283,23
Kasvord. wegens credietverstreking a. h. buitenland	18.626.890,69	18.550.145,24
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	108.512.325,28	116.234.946,71
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	34.499.359,48	34.700.982,—
Verplichtingen.		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	f —	f 8.689.252,44
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	97.001,93
Schatkistbiljetten in omloop	110.096.000,—	110.096.000,—
Schatkistpromessen in omloop	2579.000.000,— ²⁾	2.593.500.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	122.394.925,—	122.345.275,50
Schuld op ultimo Juli 1942 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers.bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede ope. op die bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	364.829,04	511.956,91
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	338.206.925,87	291.071.406,01
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	19.294.531,08	19.394.418,38
Id. aan div. instellingen ¹⁾	405.759.964,20	450.755.575,—

¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks bij De Nederl. Bank geplaatst f 196.000.000,—. ³⁾ Idem f 196.000.000,—.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 31 Augustus 1942.

Activa.	
Binnenl. Wissels, Promessen, enz.	f 198.000.000
(Hfdbank, Bijbank, Agentsch.)	2.200.000
	2.000
	f 200.202.000
Papier op het buitenland	f 1.303.724.295
Af: Verkocht maar voor de Bank nog niet afgelopen	—
	f 1.303.724.295
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	f 130.110.701 ¹⁾
(Hfdbank, Bijbank, Agentsch.)	1.305.120
	14.621.796
	f 146.037.616
Op Effecten enz.	f 145.935.966 ²⁾
Op Goederen en Ceelen	101.650
	f 146.037.616 ¹⁾
Voorschotten aan het Rijk	5.322.742
Munt en muntmateriaal:	
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 931.264.515
Zilveren munt, enz.	5.372.092
	f 936.636.607
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	60.713.922
Gebouwen en meubelen der Bank	4.000.000
Diverse rekeningen	161.643.437
	f 2.818.280.619
Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000
Reservefonds	8.050.923
Bijzondere reserves	19.564.874
Pensioenfonds	13.163.250
Bankbiljetten in omloop	2.596.602.410
Bankassignatiën in omloop	81.961
Rek.-Courant { Van het Rijk	f —
{ Van anderen	157.001.157
	f 157.001.157
Diverse rekeningen	3.816.045
	f 2.818.280.619

Beschikbaar dekkingssaldo f 1.198.688.102
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is , 2.996.720.250
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht , 198.000.000
¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) , 52.706.500

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opscheb.-schulden	Beschikk. dekkings-saldo	Dek-kings-perc.
31 Aug. '42	931.265	2.596.602	157.083	1.198.688	ruim 34
24 " '42	934.264	2.548.508	163.806	1.197.548	35
17 " '42	931.306	2.523.957	177.276	1.191.702	35
6 Mei '40	1.160.282	1.158.613	255.183	607.042	83
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom: rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (acl.)
31 Aug. '42	200.202	198.000	146.038	1.303.724	161.643
24 " '42	186.201	184.000	143.017	1.287.146	151.496
17 " '42	196.000	196.000	141.743	1.263.332	162.674
6 Mei '40	9.853	—	217.726	750	120.648

DUITSCHER RIJKSBANK.

(in mill. R.M.)

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheime	Andere wissels, chèques en schatkistpapier	Beleeningen	
22 Aug. 1942	76,9	295,7	22.589,2	16,1	
15 " 1942	77,0	229,9	22.680,2	19,6	
7 " 1942	76,8	228,1	23.128,1	14,9	
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2	
Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
22 Aug. '42	23,1	1.359,0	20.700,1	2.577,7	572,7
15 " '42	21,6	1.802,8	20.903,8	2.841,5	569,6
7 " '42	19,3	1.354,2	21.064,8	2.687,9	549,7
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	94,2

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.
(in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskredit-kassen	Crediet a. h. particuliere bedrijfsleven	Crediet aan Staat en openbare lichamen	Overheids-fondsen	Circulatie	Postchèque-ambt	Rekening-Courant
20 Aug. '42	44.495	277	20.836	1.990	59.675	3.856	3.276
12 " '42	44.014	282	21.031	2.047	59.360	3.813	3.411
6 " '42	43.667	275	21.403	2.077	59.219	3.889	3.526
30 Juli '42	43.551	335	20.972	2.100	58.476	3.937	3.791
23 " '42	43.053	331	20.514	2.101	57.944	3.871	3.431
8 Mei '40	23.606	5.394	695	1.480	29.806	—	909

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op Economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1941 het Jaarregister 1941, laatste bladzijde.)

	Blz.		Blz.		Blz.
Aardappelen	33, 47, 248, 314, 335, 354, 364, 394	Heffingen	354	Radio	47
Aardolieproducten	102, 345	Hooi	335, 354	Rantsoenering	227
Accijns	33, 185, 195, 354, 364	Hout	248, 272, 335, 345, 354	Registratierechten	59
Advertenties	345	Industrie	238, 248, 345, 354, 363, 375, 384, 394	Restaurants	75
Afval	165	Kaas	75, 227, 315	Rijwielen	47, 123
Arbeidszaken	113, 189, 215, 227, 248, 272, 305, 325, 345, 354, 364, 374	Kamers van Koophandel	47, 184	Rubber	113, 123, 305
Bakkerij	335, 345	Kantoormachines	156	Ruwvoedergewassen	355
Bank- en Credietwezen	33, 195	Kapok	191, 165	Slachtvee	33, 59, 67, 248, 272
Bankwet 1937	195	Keramische Industrie	58, 194	Smeerolie	102
Bedrijfsvorm	59	Klaver	354	Spaar- en betaalzegelkasbedrijf	102, 227, 355
Bedrijfsorganisatie Vee en Vleesch	59, 305, 315	Klommen	272	Spertijden Kleinbedrijf	75, 123
Belastingen	33, 59, 227, 248, 305, 355	Kunstmest	59, 215, 335	Suikerbieten	205
Bindtouw	33, 215	Kweekerij	59, 354	Surrogaten	155
Binnenscheepvaart	59, 156, 238, 248	Landbouw	33, 47, 59, 67, 75, 85, 93, 102, 155, 165, 195, 205, 215, 227, 248, 305, 364, 375, 385, 394/95	Tabak	47, 58, 113, 195, 355
Bloembollen	364	Landstand, Nederlandsche	33, 102, 272	Tankgas	205
Bloemkweekerij	155	Leeningfonds 1940	102	Textiel	102, 325, 364
Boschbouw	185	Loonbelasting	335	Tuinbouw	33, 59, 102, 205, 227, 364, 395
Bouwnijverheid	47, 58, 113, 325	Lucerne	354	Turf	59, 335
Buitenlandsche Handel	47, 59, 75, 101, 113, 155, 204, 215, 227, 238, 272, 314, 325, 345, 374, 384	Machines	215	Twelandsorganisations	59
Chemische Industrie	58, 184, 248	Meel en -producten	101, 195	Uien	33
Deviezenverkeer	33, 59, 167, 335, 355	Melk en -producten	33, 205	Varkens	59, 227, 315
Diamant	113	Merkengeld	113	Vee	67, 165, 185, 195, 205, 227, 248, 272, 315, 355, 375
Distributie	354	Middenstand	195, 215, 272	Veenproducten	113
Dividendbeperking	59, 335	Mijnbouw	305	Veevoeder	47, 102, 238
Drankwet	58	Motorbrandstof	58, 165, 215, 305, 325	Vennootschappen	325, 363
Drukwerk	345	Nationale Plan	101, 345	Vennootschapsbelasting	227, 305, 335, 395
Economische Sancties	194	Nederlandsche Coöperatieve Raad	194	Verf en -grondstoffen	102, 165
Eieren	248, 354	Nicotine	102	Vermogensbelasting	227, 305
Electriciteit	334	Oliën en vetten	102, 195, 215, 305	Vervoerswezen	59, 102, 165, 248, 375
Electrotechnische Industrie	58	Omzetbelasting	59, 102, 227, 315, 335, 364	Vestigingsseischen	102
Fruit	59, 315, 345	Ondernemingsbelasting	227, 364	Vezelstoffen	215
Garnalen	123	Oorlogsschade	123, 184, 195	Visscherij	33, 59, 102, 123, 215, 305, 325, 385
Gas	334	Oost-Compagnie, Nederlandsche	314	Vlas	59, 75, 227, 248
Gasgeneratoren	325	Organisatie Bedrijfsleven	47, 102, 113, 123, 165, 195, 204, 215, 227, 238, 248, 305, 314, 325, 335, 345, 354, 363, 375	Vleesch	59, 165, 185, 205, 315, 355
Gevogelte	47	Paarden	215	Voederbieten	215
Goederen voor Duitsche Weermacht	345	Pacht	67, 102, 123, 165, 335, 354	Voedselvoorziening	33, 47, 59, 75, 123, 155, 185, 205, 227, 355, 364, 375
Gort	335	Papier	58, 102, 195, 204, 215, 335	Vruchtboomen	355
Grafische Industrie	58, 75, 194	Pelsterijen	58	Vijandelijk vermogen	215
Granen	205	Pensionbedrijven	58, 248	Waardevermeerderingsbelasting	385
Gras	354	Peulvruchten	205	Warenwet	305
Grasland	33, 67, 85, 155, 205	Pluimveehouderij	165, 248, 354	Wol	205
Groenten	33, 155, 315, 335, 345	Postverkeer	59	Wijnbelasting	33
Handel	204, 215, 227, 238, 248, 314, 325, 345, 354, 363, 374, 384, 394	Prijsregeling	47, 58, 75, 101, 113, 123, 155, 165, 184, 195, 204, 215, 227, 238, 248, 305, 314, 325, 335, 345, 363, 384, 394	Zaden	47, 59, 102, 123, 156, 195, 205, 335, 364, 385
Hennep	205			Zuidvruchten	195
				Zuivel	227, 335, 355, 364, 385, 395

Publicaties van het Nederlandsch Economisch Instituut:

21. Dr. W. L. VALK
Production, pricing and unemployment in the static state (f 3,15* geb., f 2,10* ingen.)
22. Dr. H. J. FRIETEMA
Productie en prijsvorming op de Engelsche markt van Nederlandsche, Deensche en koloniale boter (f 3,15)*
23. Dr. Ir. A. BAARS
Openbare werken en conjunctuurbeweging (f 2,10)*
24. Dr. Ir. F. J. C. VAN DER SCHALK
Een analyse van de arbeidsproductiviteit in Nederland (f 2,60)*
25. Dr. L. R. W. SOUTENDIJK
Methoden tot het vaststellen van den omvang der besparingen (f 2,60)*
26. J. VAN DER WIJK
Inkomens- en Vermogensverdeling (f 2,60)*
27. Dr. T. KOOPMANS
Tanker freight rates and tankship building (f 3,15* geb., f 2,10* ingen.)
28. Overzicht van de ontwikkeling der handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden van 1923 tot en met 1938, samengesteld door een groep medewerkers van het N.E.I., onder leiding van Prof. Mr. P. Lief tinck (f 2,10)*
29. Dr. A. WINSEMIUS
Economische aspecten der internationale migratie (f 2,10)*
30. Dr. H. M. H. A. VAN DER VALK
Egalisatiefondsen en monetaire politiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten (derde gewijzigde druk) (f 2,10)*
31. M. J. SCHÜT
Tinrestrictie en tinprijs (f 1,55)*
32. Dr. J. R. A. BUNING
De beleggingen der bijzondere spaarbanken in Nederland (f 3,65)*

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. Haarlem

Verkrijgbaar in den boekhandel